STANISLAW LEM

311

SOLARIS

COLECȚIA POVESTIRI «ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE»

311

STANISLAW LEM

SOLARIS

Coperta-desen: VICTOR WEGEMANN
Desene interioare: AUREL BUICULESCU
Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista

Știința și Tehnica

Anul XIII

1 noiembrie 1967

Ciudatul erou al unui roman:

LIMITELE CUNOAŞTERII

Eroarea unui anumit filon al anticipaţiei ştiniţifice, îmi spunea Oscar Lemnaru, constă în faptul că, în viziunea autorilor, totul se mărgineşte la amplificarea unui fenomen sau a unui aparat cunoscut. Dacă astăzi stăpînim viteze de 10 km/s, scriitorul va închipui un vehicul care zboară cu viteza luminii sau şi mai vertiginos (vezi „Zidul metacosmic"), dacă astăzi există edificii de cîteva sute de metri, se imaginează oraşe înălţate pînă la cîţiva kilometri (vezi „Alambai sau arcanele artei"). E un drum facil şi caduc, conchidea interlocutorul meu ; fantasticul trebuie să ţintească mult mai departe : spre generarea unor lumi, deşi posibile, totuşi netributare universului familiar pe care-l pot explora mai eficace savanţii şi inginerii. Rolul fantasticului este să creeze altceva decît ştim în mod curent, altceva chiar decît hiperbolizarea realului obişnuit. Cel ce poate vedea în fenomenul excepţional, aflat la marginea vieţii, natura legităţii lui poate trage concluzii despre natura regulilor în general.

Din acest unghi * s-ar părea la prima vedere că ideea „oceanului gînditor" pe care Stanislaw Lem o vehiculează în romanul „Solaris" (apărut în anul 1961) nu este nici suficient de originală, nici realmente fantastică. Intr-adevăr, toţi adepţii lui Wells îşi amintesc de Marele Lunar din „Primii oameni în Lună" (roman apărut în anul 1901). Dacă acest creier uriaş avea un diametru de cîţiva metri, creierul gigant din „Astrul de groază", romanul lui Gustave Le Rouge, are drept cutie craniană un munte înalt cît Mont Blancul. Şi iată-ne, împingînd mai departe operaţia de multiplicare, în faţa planetei plasmatice Solaris.*

A doua idee fundamentală a romanului lui Lem, cristalizată în „oaspeţii" care îi bîntuie pe cei patru pămînteni de pe staţia Solaris, poate fi socotită şi ca o extrapolare a unor motive cunoscute. De la legendara întrupare a Pallas-Athenei din capul lui Zeus şi pînă la „Noua Evă", pe care Villiers de l'Isle-Adam o concepe ca pe un automat umanoid ce încorporează spiritul unei femei căzute într-un somn letargic, ca să nu mai vorbim de producţiile fantastice ale secolului nostru, literatura poate oferi suficiente precedente, astfel încît tulburătoarea Harey din „Solaris" să nu mai pară ivită din neant. Nu ştiu dacă Lem a citit cartea lui Villiers ** *; cert este însă că există unele asemănări frapante între cele două plăsmuiri, între femeia pe care oceanul solarisean o reproduce după reprezentările memoriei lui Kelvin şi creaţia savan-*

---

* Unghi în ultimă instanţă just, deşi neglijează faptul că fiecare epocă îşi îmbracă fantezia în veşminte contemporane, iar o literatură nu este formată numai din piscuri, ci şi din mulţimea producţiilor minore pe care se ridică evereştii.

** Există două versiuni ale acestui roman : prima se intitulează „Noua Evă" (1880), a doua — „Eva viitoare" (1886).

tului Edison, o andreidă, „o mașină electroumană oferind copia primei iubiri". Înseși numele celor două femei au ciudate inflexiuni familiare: Horey și Hadaly.

Am insistat atît asupra acestor posibile filiații tocmai pentru a releifa mai pregnant în ce constă autentica, marea originalitate a operei lui Stanislaw Lem. Lăsînd deoparte faptul că adesea pentru un veritabil scriitor nu tema constituie esențialul, ci lumina în care este redescoperită, Lem aduce totuși prin romanul său o idee cu totul nouă în literatura de anticipație. Pentru el cucerirea Cosmosului, contactul cu lumile extraterestre nu mai reprezintă romanticul poncif al unui western în proiecție siderală. Și, cu toate că „Solaris" este și o fremătătoare și sumbră poveste de dragoste, că, grație acțiunii lui uluitoare, dramatice, intense, va fi citit cu sufletul la gură, profundele-i semnificații rezidă altundeva. „Ceea ce ne mînă — *spune Snaut, unul dintre eroii romanului* — nu este cîtuși de puțin să cucerim Cosmosul, ci doar să extindem la limitele acestuia Pămîntul... Sîntem umanitari și nobili, nu vrem să subjugăm alte rase, vrem doar să le transmitem valorile noastre și să le preluăm în schimb moștenirea. Ne considerăm cavalerii Sfîntului Contact. Este o a doua minciună. Nu căutăm pe nimeni în afara oamenilor. N-avem nevoie de alte lumi. Avem nevoie de oglinzi în care să ne răsfrîngem. Nu știm ce am putea face cu alte lumi."

Există în aceste fraze și un rechizitoriu îndreptat împotriva viziunii antropocentriste a celor care omologhează aventura spațială cu era descoperirilor geografice, dar și un avertisment mai cuprinzător în ceea ce privește înseși hotarele rațiunii umane.

„— Dacă oceanul a reușit să dea viață, spune Kelvin, să creeze un om care nu există în afara memoriei mele... nu reiese că el poate citi în noi ca-ntr-o carte? Pricepi ce vreau să spun?

— Da, răspunde Snaut. Dacă ar vrea, s-ar putea și înțelege cu noi...

— Firește. Nu este oare evident?

— Nu. Nicidecum. Numai rețeta de producție ne-a putut-o lua, rețeta care nu-i alcătuită din cuvinte... Acolo, în creier, nu există nici cuvinte, nici sentimente; amintirile omului nu sînt decît imagini înscrise prin limbajul acizilor nucleici în cristale macrocelulare asincrone. Așadar, el a luat din noi amprentele cele mai pregnante, impresiunile cele mai tăinuite, cele mai profund gravate. Înțelegi? N-avea însă de loc nevoie să știe ce-nseamnă pentru noi toate astea. Presupune că am cunoaște arhitectura unei simetriade, materialele, procedeele-i de construcție. Am fi atunci în stare să creăm și noi una, dar, zvîrlind-o în ocean, tot n-am înțelege la ce servește, ce reprezintă ea pentru el".

Simetriadele — ca să dăm o definiție brutală prin schematismul ei — erau titanice plăsmuiri ale oceanului, irumpte feeric, de o desăvîrșită simetrie și reprezentînd desfășurarea unui întreg sistem matematic pe spațiul cîtorva mile cubice. De altfel, ecoul plăsmuirilor solarisiene se repercutează de-a lungul întregului roman. În imaginarea acestor simetriade *și* asimetriade, lungoni *și* aricioizi, mătănii *și* mimoizi, *Lem dă dovadă de o fantezie demiurgică,*

de cu totul altă natură decît aceea a predecesorilor săi și pe care, poate, doar halucinantele viziuni ale lui Jeronimus Bosch o egalează, la alte dimensiuni.

Se remarcă în rețeaua fluvială ce brăzdează harta fantasticului o arteră (pornită probabil de la Edgar Poe) a cărei tendință este plăsmuirea unei mitologii moderne. Wells, Kafka, Borges, Van Vogt, iată cîteva nume străine (de inegală valoare) care acuză această predispoziție, detectabilă la noi în fantasticul lui Eminescu, V. Voiculescu și M. Eliade sau în științificul-fantastic cu reverberații poetice oferit de Aderca și Colin. Opera anticipativă a lui Stanislaw Lem se revarsă și ea spre delta unei mitologii moderne.

Pentru a sugera zbaterea, dificultățile și neputința omenirii de a „cuprinde într-o formulă" esența oceanului, de a-i înțelege originea, mecanismul, scopul, Lem se dezlănțuie în crearea unei științe himerice: solaristica, al cărei destin îl urmărește cu o fervoare bibliografică dusă pînă la absurd, tocmai pentru a ilustra „grandoarea și mizeria" spiritului omenesc, care nu o dată s-a aventurat pieziș pe făgașe moarte (vezi tribulațiile căutării „cvadraturii cercului", a „pietrei filozofale", a unui „perpetuum mobile"...) În aceste capitole („Micul Apocrif", „Gînditorii"), autorul polonez desfășoară larg faldurile unui fantastic erudit al cărui echivalent nu-l descoperim decît în nuvelistica singularului scriitor argentinian Jorge Luis Borges.

Ce prodigios tranșează un artist de mare talent o problemă încurcată a domeniului său! Adesea am auzit afirmîndu-se despre literatura științifico-fantastică următoarea „regulă": întrucît prin acțiunea lui aparține literaturii de aventuri, genul științifico-fantastic nu îngăduie o mai profundă tratare psihologică a personajelor. Ce strălucită dezmințire dă Lem acestei axiome! „Solaris" este și un roman psihologic; aș spune chiar că tocmai aceasta constituie aparența lui cea mai vădită. Dacă el se vertebrează pe o idee filozofică, manifestarea ei imediată, carnea ei o reprezintă drama sufletească a eroilor. Jocul realității și al iluziei declanșat de apropierea neliniștitoare a oceanului de pe Solaris se răsfrînge în psihicul celor cîțiva pămînteni, angajîndu-le patetic întreaga existență. Dar consecințele sînt grave, tulburător de neașteptate, cu un profund, deși doar sugerat, ecou etic.

Cu toate că în contextul tenebrelor care planează peste aventura epistemologică a lui Kris Kelvin termenul de „eroic" are un răsunet bizar, m-aș încumeta să-l acord hotărîrii luate de acest pămîntean la sfîrșitul cumplitelor lui încercări. Umanitatea are astăzi la activul ei înfăptuiri ce ar fi fost considerate fantastice numai cu două decenii în urmă: oameni au pătruns în Cosmos, s-au întîlnit în el, au fotografiat fața nevăzută a Lunii și suprafața planetei Marte, iar un obiect uman a descins lin pe Venus, transmițînd de acolo mesaje. Tot astăzi însă știm că omul este vulnerabil: patru cosmonauți au pierit tragic în exercițiul temerarei lor îndeletniciri. Iată de ce, în această încrucișare de lumină și umbre, mi se pare că bărbăteasca decizie din finalul romanului „Solaris", covîrșind tragedia, va stîrni în conștiința cititorilor zilelor noastre o rezonanță contemporană, convingătoare, emoționantă.

ADRIAN ROGOZ

STANISLAW LEM

SOLARIS

NOUL VENIT

La nouă, după orarul navei, ocolindu-i pe cei ce stăteau în jurul gurii tunelului, am coborît treptele de metal ce duceau în interiorul capsulei. Era atît de puțin încăpătoare, încît îți îngăduia doar să-ți ridici coatele. Am înșurubat tubul scafandrului în bușonul ce se profila pe suprafața peretelui ; costumul meu cosmic s-a umflat și din acea clipă n-am mai fost capabil să fac nici cea mai mică mișcare. Stăteam, sau mai curînd atîrnam, într-un pat de aer, ce făcea corp comun cu chiurasa de metal.

Ridicîndu-mi ochii, am zărit, prin parbrizul convex, pereții tunelului și, mai sus, peste gura acestuia, fața lui Moddard. După o clipă, chipul s-a făcut nevăzut și s-a lăsat întunericul pentru că fusese coborît conul greu de protecție. Am auzit repetîndu-se de opt ori la rînd șuierul motoarelor electrice, care strîngeau pe dinăuntru șuruburile. Apoi bolboroseala gazului introdus în amortizoare. Ochii începură să mi se deprindă cu întunericul. Distingeam conturul verzui al unicului indicator ce se afla la bord.

— Ești gata, Kelvin ? s-a auzit în căști.

— Gata, Moddard, am răspuns.

— N-ai nici o grijă ! Stația te va prelua, mi-a mai spus. Drum bun !

Pînă să-i răspund, ceva a scrîșnit deasupra mea și capsula a început să trepideze. Mi-am încordat reflex mușchii, dar nimic altceva nu s-a mai petrecut.

— Cînd urmează startul ? am întrebat și am auzit un zumzet discret, ca și cum firicele de nisip dintre cele mai fine ar fi curs pe membrană.

— Ai și pornit, Kelvin. Drum bun ! a răspuns glasul apropiat al lui Moddard.

Înainte de a fi sesizat înțelesul acestor cuvinte, drept în fața mea s-a deschis o largă panoramă, pe care am zărit stelele. În zadar încercam să dau de *alfa* din Vărsător, spre care se îndrepta astronava „Prometeu". Cerul din aceste părți ale Galaxiei nu-mi spunea nimic, nu cunoșteam nici o constelație. În fereastra îngustă juca doar o pulbere scînteietoare.

Așteptam clipa în care prima stea o să înceapă să fileze. N-am reușit însă să observ momentul. Stelele au prins doar să devină mai palide și să dispară treptat, stingîndu-se de pe fondul purpuriu. Mi-am dat seama că mă aflu în straturile superioare ale atmosferei. Într-o poziție rigidă, presurizat între perne pneumatice, puteam privi numai înaintea mea. Orizontul nu se vedea încă. Zburam, zburam fără s-o simt, numai că, treptat, și în mod perfid, trupul mi-a fost încins de arșiță. La exteriorul capsulei s-a făcut auzit un scrîșnet pătrunzător ce aducea cu zgomotul produs de un metal atunci cînd îl miști pe suprafața unui geam ud. Stelele nu se mai zăreau. Hubloul radia luminos, roșiatic. Îmi percepeam mersul greoi al pulsului, fața îmi ardea, pe ceafă simțeam adierea răcoroasă a ventilatorului ; îmi părea rău că nu reușisem să-l văd pe „Prometeu". Astronava trebuia să se fi aflat în afara cîmpului vizual, cînd hubloul capsulei mele a fost deschis automat.

Capsula a trepidat o dată, apoi a doua oară și a continuat să vibreze insuportabil. Acest tremur a străbătut prin toate straturile izolatoare, prin pernele de aer și mi-a pătruns în adîncul trupului. Conturul verzui al indicatorului de bord s-a estompat. Urmăream toate acestea fără teamă. Nu străbătusem spațiile ca să mor chiar cînd am ajuns la țintă.

— Stația Solaris, am chemat. Stația Solaris, stația Solaris ! Faceți ceva. Se pare că-mi pierd stabilitatea. Stația Solaris, aici noul venit. Trec pe recepție.

Din nou am pierdut importantul moment al apariției planetei. Se întindea uriașă, plată ; după dimensiunile dungilor de pe suprafața ei puteam deduce faptul că mă mai aflu departe. În realitate eram încă destul de sus, fiindcă depășisem acea imperceptibilă limită de unde distanța ce te desparte de un corp ceresc devine înălțimea la care te afli deasupra lui. Coboram. Coboram mereu. O simțeam chiar și cu ochii închiși, dar i-am deschis imediat, fiindcă voiam să văd mai multe.

Am așteptat în liniște cîteva zeci de secunde și am reînnoit apelul. În căști, pocnetele descărcărilor atmosferice se repetau în salve. Fondul lor îl constituia un murmur atît de profund încît îmi părea însuși glasul lui Solaris. Cerul portocaliu din hublou a început să se albească. Geamul s-a întunecat ; m-am încordat reflex, atît cît îmi permiteau chingile pneumatice, dar mi-am dat imediat seama că erau norii planetei. Avalanșa lor a pierit în sus parcă suptă de un vîrtej. Planam mai departe, cînd în lumină, cînd în umbră. Capsula se rotea în jurul axei verticale și uriașul disc, parcă tumefiat, al soarelui trecea ritmic prin fața mea, apărînd pe stînga și dispărînd pe dreapta. Deodată, printre zgomote și pocnete, drept în ureche, s-a auzit o voce îndepărtată :

— Stația Solaris către noul venit, stația Solaris către noul venit : te afli sub controlul stației. Stația Solaris către noul venit :

pregătește-te pentru descindere în momentul zero. Atenție, încep. Două sute cincizeci, două sute patruzeci și nouă, două sute patruzeci și opt...

Cuvintele erau separate între ele de scurte mieunări, dovadă că nu le rostea un om. Părea cel puțin bizar. De obicei, cînd sosește un nou vizitator și încă de pe Pămînt, fiecare dintre cei ce se află în viață aleargă cu sufletul la gură să-l întîmpine.

N-am avut însă prea mult timp să mă gîndesc la toate acestea; uriașul cerc pe care-l făcea în jurul meu soarele se prăbușea pieziș, la fel ca platoul spre care mă îndreptam. După această înclinare, a urmat o a doua, în sens contrar: mă legănam asemănător greutății unui uriaș pendul. Luptînd cu amețeala, am zărit pe suprafața lui Solaris, ridicată înaintea mea, abrupt, ca un perete și brăzdată de linii de un liliachiu murdar și negre, o mică tablă de șah alcătuită din puncte albe și verzi — semnul orientativ al stației. În aceeași clipă, deasupra capsulei s-a detașat zgomotos ceva. Era colierul prelung al parașutei inelare, care a început să fîlfîie puternic. În freamătul ei stăruia un indicibil suflu terestru. După atîtea luni, prima adiere adevărată de vînt.

Toate au prins în jurul meu să-și precipite desfășurarea. Dacă pînă atunci doar știam să descind, acum îmi și vedeam coborîrea. Tabla de șah alb-verde creștea vertiginos, întinzîndu-se pe trunchiul argintiu al stației, asemănător cu trupul unei balene, din ale cărui borduri ieșeau acele antenelor de radar. Se zăreau și rîndurile paralele, de culoare mai închisă, ale ferestrelor. Vedeam că acest uriaș colos de metal nu este situat pe suprafața planetei, ci atîrna deasupra ei, tîrîndu-și pe fondul albastru-negru umbra, pată eliptică, de o întunecime și mai mare. În același timp am întrezărit brazdele oceanului, bătînd în violet, care se deplasau cu o mișcare abia perceptibilă. Deodată, norii zimțați pe margini de un purpuriu orbitor au fugit hăt, în sus; între ei cerul se întindea îndepărtat și plan, de culoare brun-portocalie, și toate au început să se confunde și să se estompeze: am intrat în vrie. Înainte de a reuși să rostesc măcar un cuvînt, o lovitură scurtă a readus capsula în poziție verticală; în hublou, oceanul, tălăzuind pînă în adîncimile orizontului fumuriu, iradia acum o lumină de hidrargir; cablurile și ciupercile vibrînde ale parașutei s-au desprins brusc și au pornit să plutească purtate de vînt deasupra valurilor; pe urmă, legănîndu-se ușor, cu acea lentă ondulare caracteristică pătrunderii într-un cîmp de forță artificială, capsula în care mă găseam a lunecat în jos. Ultimul lucru pe care am mai apucat să-l văd au fost două platforme pentru aparatele de zbor și oglinzile ajurate ale radiotelescoapelor. Ceva a imobilizat capsula, iscînd un scrîșnet pătrunzător de oțel, ceva s-a deschis sub mine și, cu un foșnet prelung, carapacea de metal, în care aproape că amorțisem, și-a încheiat călătoria de o sută șaptezeci de kilometri.

— Stația Solaris, am auzit vocea ternă a instalației de control. Zero și Zero. Descinderea s-a terminat. Stop.

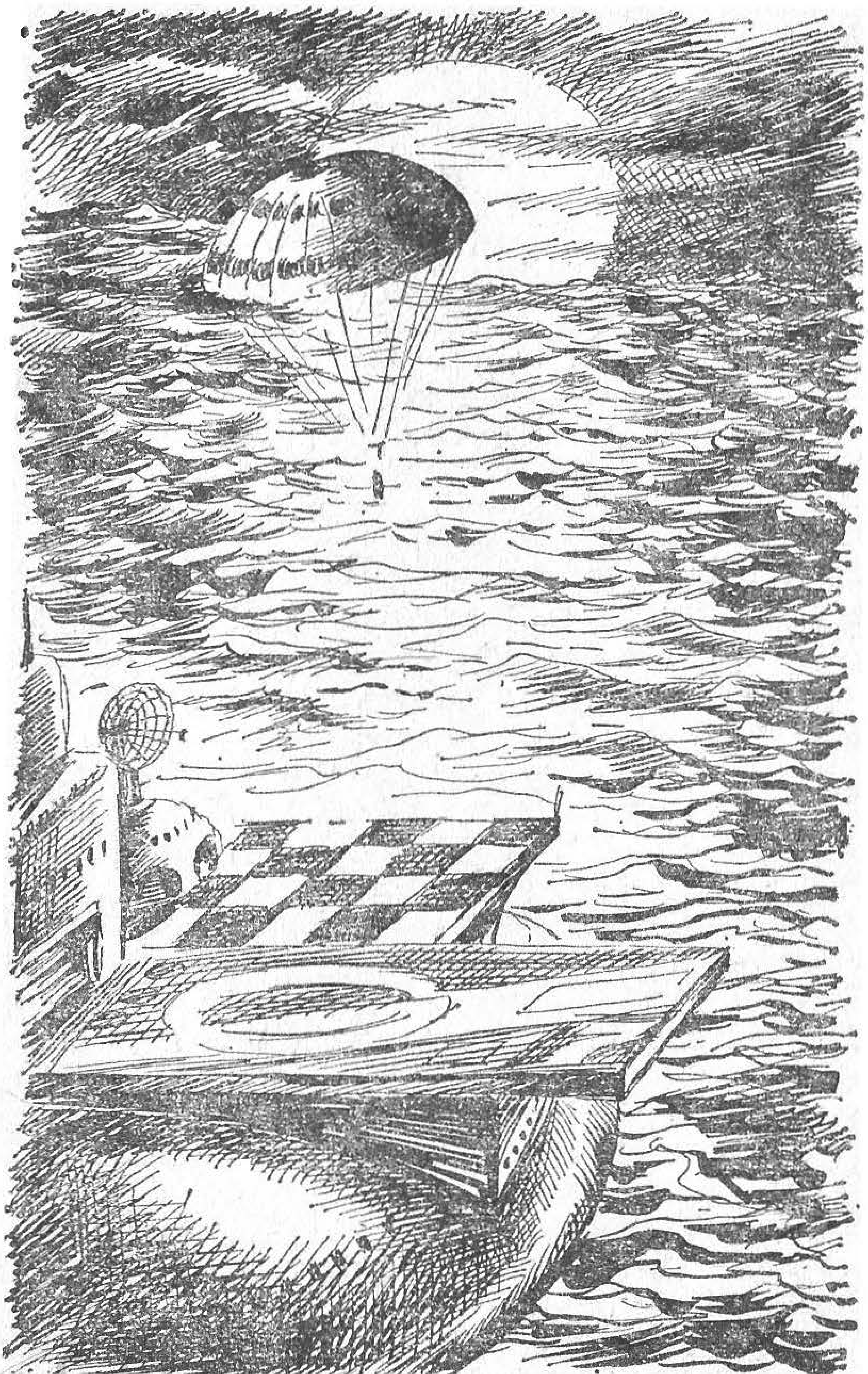
Cu ambele mîini (simțeam o apăsare nedefinită pe piept, iar măruntaiele mi le percepeam ca pe o povară neplăcută) am prins maneta din fața brațelor și am întrerupt contactele.

S-a aprins o inscripție verde: PĂMÎNT și peretele capsulei s-a deschis; patul pneumatic m-a împins ușor din spate, așa încît

am fost nevoit să fac un pas înainte pentru a nu cădea. Cu un șuierat adînc, asemănător unui oftat de renunțare, aerul a părăsit compartimentele scafandrului. Eram liber.

Mă aflam sub o pîlnie argintie, înaltă cît o navă de catedrală. Pe pereți coborau șiruri de tuburi colorate, ce dispăreau în galerii rotunde.

M-am întors. Ventilatoarele vuiau, eliminînd urmele otrăvitoarei atmosfere planetare care pătrunseseră în timpul coborîrii.

Trabucul capsulei, gol ca un cocon desfăcut, se afla așezat pe un taler înalt de oțel. Învelișul său afumat bătea într-un brun murdar. Am coborît de pe platformă, trecînd peste un plan înclinat. Mai departe, metalul platformei era acoperit cu un strat de plastic zgrunțuros. Se rosese pînă la vertebrele-i de oțel acolo unde treceau de obicei cărucioarele ce transportau rachetele. Deodată,

compresoarele ventilatoarelor au amuțit și s-a așternut tăcerea. Am privit puțin cam descumpănit în jurul meu. Așteptam apariția vreunui om, dar nu se arăta nimeni. Doar o săgeată de neon indica prin clipirile ei un transportor cu bandă, ce aluneca fără zgomot. Am pășit pe suprafața lui. Bolta halei se prelungea în jos printr-o frumoasă linie parabolică, iar apoi trecea într-un culoar tubular. În nișele acestuia se înălțau stive de butelii pentru gaze lichefiate, conteinere, rulouri de parașute, lăzi, toate împrăștiate în dezordine, lăsate la voia întîmplării. Și acest fapt mi-a dat de gîndit. Transportorul s-a sfîrșit într-o rotondă a culoarului. Aici domnea o dezordine și mai mare. Sub un maldăr de bidoane de tablă se întindea o băltoacă de lichid uleios. Un miros neplăcut și pătrunzător umplea încăperea. Urme de pași, puternic imprimate în acel lichid cleios, luceau în toate direcțiile. Printre bidoanele parcă aruncate din cabine, se tăvăleau rolele de benzi albe telegrafice, hîrtii rupte și gunoaie. Indicatorul clipea din nou, conducîndu-mă spre ușa centrală ; îndărătul ei începea un coridor atît de îngust, încît doi oameni s-ar fi strecurat cu greu unul pe lîngă celălalt. Lumina pătrundea prin geamurile lenticulare ale ferestrelor de sus, ațintite spre cer. O ușă vopsită și ca în albverde, era dată la o parte. Am intrat. Cabina semisferică avea o fereastră mare, panoramică ; în adîncul ei ardea un cer acoperit de ceață. Dedesubt se mișcau neauzit colinele negricioase ale valurilor. În pereți se vedeau o mulțime de dulapuri deschise ; conțineau instrumente, cărți, pahare cu reziduuri uscate pe fund, termosuri prăfuite. Pe dușumeaua murdară se aflau cinci-șase măsuțe mecanice, pășitoare ; printre ele, cîteva fotolii dezumflate. Doar unul singur era umflat și cu speteaza dată înapoi. În el ședea un om scund, uscățiv, cu fața arsă de soare. Pielea i se jupuia de pe nas și pomeți. Îl cunoșteam. Era Snaut, ciberneticianul, locțiitorul lui Gibarian. La timpul său publicase cîteva articole destul de originale în almanahul solaristic. Nu-l văzusem însă niciodată. Purta o pereche de pantaloni de pînză, cu numeroase buzunare, cîndva albi, pătați la genunchi și arși de reactivi, iar de pe pieptu-i teșit firicele cărunte de păr se ițeau prin ochiurile unui tricou din filet. În mînă ținea o pară de gumă dintre acelea care servesc la băut pe navele lipsite de gravitație artificială. Mă privea ca și cum în ochi l-ar fi izbit o lumină orbitoare. Para i-a căzut printre degetele răsfirate și, izbindu-se de dușumea, a sărit de cîteva ori, ca un balonaș de cauciuc. Din ea s-a vărsat o șuviță de lichid incolor. Obrajii insului dinaintea mea s-au făcut tot mai palizi. Eram prea surprins pentru a spune ceva, și această scenă mută a durat pînă cînd într-un mod de neînțeles, spaima lui m-a contaminat. Am făcut un pas. Omul s-a chircit în fotoliu.

— Snaut... am murmurat.

A tresărit ca lovit. Privindu-mă cu o repulsie de nedescris, a spus răgușit :

— Nu te cunosc, nu te cunosc. Ce vrei ?...

Lichidul vărsat se evapora repede. Am simțit miros de alcool. Băuse ? Era beat ? De ce frica asta ! ? Continuam să stau în mijlocul cabinei. Genunchii mi se muiaseră, iar în urechi parcă aveam dopuri. Rezistența dușumelei o simțeam sub tălpi devenind șovăielnică. În spatele geamului curbat al ferestrei, oceanul

tălăzuia ritmic. Snaut nu înceta să mă fixeze cu ochii lui congestionați. Spaima începuse să-i părăsească expresia feței, dar nu dispărea de pe ea acea scîrbă inexprimabilă.

— Ce-i cu tine? l-am întrebat cu jumătate de glas. Ești bolnav?

— Îmi porți de grijă... a răspuns surd. Bine! N-ai să scapi de griji. Dar ce-ai cu mine? Nu te cunosc.

— Unde este Gibarian? l-am întrebat.

Snaut și-a pierdut pentru o clipă respirația, ochii i-au redevenit sticloși; ceva se aprinsese în ei și apoi se stinsese.

— Gi... giba... a bolborosit, nu! nu!!! O chicotire stranie i-a scuturat trupul, dar s-a curmat brusc. Ai venit la Gibarian...? a reluat pe un ton aproape liniștit. La Gibarian? Ce vrei să faci cu el? Mă privea ca și cum, deodată, aș fi încetat să mai prezint vreun pericol; cuvintele lui, dar mai mult tonul în care le pronunța respirau o ură ostentativă.

— Ce spui? am îngăimat ca amețit. Unde este el?

A rămas consternat:

— Nu știi?

Este beat, m-am gîndit. Beat pînă la delirare. Mă cuprindea o mînie crescîndă. De fapt ar fi trebuit să plec de acolo, dar răbdarea mea ajunsese la capăt.

— Vino-ți în fire! am tunat. Cum să știu unde se află, de vreme ce am sosit abia acum! Ce se-ntîmplă cu tine, Snaut?!

Fălcile i se căscaseră larg; din nou și-a pierdut pentru o clipă răsuflarea; acum însă parcă într-altfel. O strălucire îi fulgerase în ochi. Cu mîinile tremurînde a prins brațele fotoliului și s-a sculat anevoie.

— Aa! a rostit aproape trezit de-a binelea. Ai sosit în zbor? De unde?

— De pe Pămînt, i-am răspuns ca turbat. Poate că ai auzit de el? După cum vorbești, s-ar părea că nu!

— De pe Pă... O, cerule înalt... Atunci ești Kelvin?!

— Bineînțeles. Ce te zgîiești așa? Ce găsești curios în asta?

— Nimic, a spus clipind repede. Nimic. Și-a frecat cu mîinile fruntea. Kelvin, te rog să mă ierți... nu-i nimic... știi... pur și simplu am fost surprins. Nu m-așteptam.

— Cum adică nu te-așteptai? Doar ați fost înștiințați cu luni în urmă, iar Moddard a telegrafiat chiar astăzi, de pe bordul lui „Prometeu"...

— Da, da... Desigur, numai că, vezi, domnește aici o anumită dezordine...

— Într-adevăr, am răspuns sec. Nu este greu s-o vezi.

Snaut m-a ocolit, de parcă ar fi vrut să constate cum arată scafandrul meu, de altfel cel mai obișnuit din lume, cu placa dispozitivelor de conectare și cablurile de pe piept. A tușit de cîteva ori. Apoi și-a dus mîna la nasu-i proeminent.

— Nu vrei cumva să faci o baie...? O să te-nvioreze... Ușa albastră, de cealaltă parte a culoarului.

— Îți mulțumesc. Cunosc planul stației.

— Poate ești flămînd...?

— Nu. Unde este Gibarian?

S-a apropiat de fereastră, ca și cum nu mi-ar fi auzit întrebarea. Întors cu spatele, arăta mult mai în vîrstă. Părul tuns scurt era cărunt, ceafa — bronzată, ridurile — brăzdate adînc. Îndărătul ferestrei străluceau valurile mari ce se ridicau și coborau alene. Oceanul parcă prindea crustă. Privind într-acolo aveai impresia că stația s-ar deplasa foarte lin într-o parte, lunecînd de pe un postament nevăzut. Apoi revenea la starea de echilibru și printr-o aplecare la fel de leneșă se culca pe cealaltă parte. Dar toate acestea erau mai curînd o iluzie. Spuma de culoarea sîngelui se aduna în văile dintre valuri. Timp de o clipă am simțit un gol la stomac. Ordinea desăvîrșită de pe bordul lui „Prometeu“ mi se părea un bun pierdut pentru totdeauna.

— Ascultă... a rostit pe neașteptate Snaut, deocamdată numai eu... S-a întors cu fața la mine și, frecîndu-și nervos mîinile, a continuat: O să trebuiască să te mulțumești cu tovărășia mea. Deocamdată. Mi se spune Șobolanul. Mă cunoști numai din fotografie, dar nu face nimic, toți îmi spun așa. Mi-e teamă că altă soluție nu există. De altfel, cînd ai avut părinți cu aspirații cosmice ca ai mei, Șobolanul sună oarecum mai omenesc...

— Unde e Gibarian? mi-am reluat cu îndărătnicie întrebarea. Snaut a început să clipească.

— Îmi pare rău că te-am primit așa. Dar... nu e numai vina mea. Am uitat cu desăvîrșire... aici s-au petrecut multe, știi...

— E-n regulă, am răspuns. Să lăsăm asta. Prin urmare, ce se întîmplă cu Gibarian? Nu e în cuprinsul stației. A zburat undeva?

— Nu, mi-a spus. Privea într-un colț stivuit cu bobine de sîrmă. N-a zburat nicăieri și nici nu va zbura. Tocmai de aceea... Între altele...

— Cuum?! l-am întrebat. Senzația de astupare a urechilor mă încerca iar și mi se părea că aud din ce în ce mai prost. Ce-nseamnă toate astea? Unde se află?

— Știi doar... a rostit pe un ton foarte ciudat. M-a privit în ochi cu o răceală de m-au trecut fiorii. Poate băuse, dar era lucid.

— Nu cumva s-a-ntîmplat...?

— Ba da.

— Un accident?

A dat afirmativ din cap. Nu numai că-mi adeverea temerile, dar nu părea de loc uimit de reacția mea.

— Cînd?

— Azi, în zori.

Curios lucru: n-am avut nici un șoc. Prin realitatea lui, tot acest schimb de întrebări și de răspunsuri monosilabice mai curînd m-a liniștit. Mi se părea că încep să-nțeleg atît de bizara comportare a lui Snaut.

— În ce fel?

— Schimbă-te, pune-ți ordine în lucruri și-ntoarce-te aici... După... să zicem, după o oră.

Am ezitat o clipă.

— Bine.

— Așteaptă, a rostit pe cînd mă îndreptam spre ușă. (Mă privea într-un fel straniu. Știam că ceea ce vrea să-mi spună nu-i poate ieși din gură.) Eram trei aici, acum, cu tine sîntem din nou trei. Îl știi pe Sartorius?

— Ca și pe tine, din fotografii.

— Se află sus în laborator. Nu cred că va ieși de acolo înainte de miezul nopții, dar... în orice caz îl vei recunoaște. Dacă ai vedea pe altcineva, înțelegi... nici pe mine, nici pe Sartorius, înțelegi, atunci...

— Atunci, ce?

Nu știam dacă nu cumva visez. Profilîndu-se pe valurile negre cu luciri sîngerii în soarele coborît către asfințit, Snaut s-a lăsat

în fotoliu și cu capul adus într-o parte privea spre bobinele stivuite.

— Atunci... fă-te că nu vezi.

— Ce să văd? am izbucnit. O stafie?!

— Înțeleg. Crezi că mi-am pierdut mințile. Nu. N-am înnebunit. Nu pot să-ți spun mai mult. Cel puțin deocamdată. De altfel e posibil să nu se-ntîmple nimic. În orice caz, ține minte. Te-am prevenit.

— În fața cărui pericol?! Despre ce este vorba?

— Stăpînește-te, îmi repeta cu îndărătnicie. Comportă-te ca și cum... Fii pregătit pentru orice. Știu că e imposibil. Încearcă totuși. E singura soluție. Alta n-o cunosc.

— Dar CE voi vedea ! ! ! Aproape că am țipat. Cu greu m-am reținut să nu-l prind de umeri și să-l zgîlțîi cu putere. Continua să stea cu privirea ațintită spre un colț al camerei : fața îi era obosită, arsă de soare. Cuvintele îi ieșeau anevoie din gură.

— Nu știu. Într-un anumit sens totul depinde de tine.

— Halucinații ?

— Nu... Asta-i real. Nu... ataca. Ține minte !

— Ce tot spui ? ! i-am replicat cu o voce străină.

— Nu sîntem pe Pămînt.

— Polytheria ? De obicei însă ele nu seamănă cu oamenii ! am spus. Nu știam ce să fac ca să-l scot pe Snaut din starea de perplexitate în care căzuse și din care se putea citi situația absurdă ce-i îngheța sîngele în vine.

— Iată de ce sînt lucrurile atît de groaznice, a răspuns în șoaptă. Ține minte : fii extrem de precaut !

— Ce s-a-ntîmplat cu Gibarian ? Nu mi-a mai răspuns. Ce face Sartorius ?

— Revino după o oră.

M-am întors ca să plec. Deschizînd ușa, l-am mai privit pe Snaut o dată. Ședea cu fața ascunsă în mîini, uscățiv, adus de spate, în pantaloni-i pătați. Doar atunci am observat că încheieturile mîinilor îi erau rănite, iar sîngele de-abia prinsese zgaică.

SOLARISTICIENII

Coridorul tubular era pustiu. Am stat o clipă în fața ușii, ascultînd. Pereții erau probabil subțiri ; de afară se auzea vîjîitul vîntului. Pe ușă se vedea lipită neglijent, ușor aplecat, o bucată de hîrtie dreptunghiulară pe care cineva scrisese cu creionul : „Om". Priveam nedumerit la cuvîntul scris tremurat, nedeslușit. O clipă am vrut să mă întorc la Snaut, dar am înțeles că este imposibil. Avertismentul nebunesc îmi suna încă în urechi. M-am urnit, și pe umeri am simțit greutatea neplăcută a scafandrului. Tiptil, ca și cum m-aș fi ascuns de un observator nevăzut, m-am înapoiat în încăperea rotundă, cu cinci uși. Pe ele se aflau inscripțiile : Dr. Gibarian, Dr. Snaut, Dr. Sartorius. Pe ușa a patra nu se vedea nici o carte de vizită. Am șovăit, apoi am apăsat ușor clanța și am deschis încet ușa. Pe cînd se deschidea am încercat un sentiment vecin cu convingerea că dincolo se găsește cineva. Am intrat.

Nu era nimeni. Aceeași fereastră semisferică, puțin mai mică doar, ațintită asupra oceanului, care aici — în bătaia piezișă a razelor de soare — strălucea plumburiu ; de pe valuri se prelingea o spumă uleioasă, roșiatică. Lumina reflectată, cu nuanțe purpurii, umplea întreaga încăpere, ce semăna cu o cabină de navă. Pe un perete se aflau rafturi cu cărți, între ele — un pat fixat în poziție verticală, iar pe celălalt perete — dulapurile cu o sumedenie

de sertare. Pe rame de nichel se înşirau, lipite una de alta, fotografii luate din avion. Pe stative de metal vedeai baloane şi eprubete astupate cu vată, iar sub fereastră, aşezate pe două rînduri, nenumărate cutii emailate în alb. Era greu să te strecori printre ele ca să ajungi la geam. Unele cutii aveau capacele ridicate; conţineau aparatură ştiinţifică, o mulţime de utilaje, cabluri de metal sau de plastic. În cele două colţuri ale peretelui din faţă se aflau robinete, ventilatoare, instalaţii de congelare. Microscopul era pus de-a dreptul pe duşumea. Pentru el nu se mai găsise loc pe masa mare din faţa ferestrei. Cînd m-am întors, am văzut chiar în apropierea intrării un dulap întredeschis, înalt pînă la tavan şi plin de haine de protecţie. Pe rafturi — stive de rufărie, între carîmbii cizmelor speciale împotriva radiaţiilor, străluceau butelii de aluminiu pentru oxigen. Două aparate, împreună cu măştile respective stăteau agăţate de speteaza patului ridicat. Deşi parcă se încercase să se pună lucrurile într-o oarecare ordine, totuşi pretutindeni domnea haosul. Am adulmecat cercetător aerul, am simţit un miros slab de reactivi chimici şi un iz de miros înţepător — clor? Am căutat reflex cu privirea gura dispozitivelor de ventilare aşezate în colţuri la înălţimea plafonului. Fîşiile de hîrtie lipite de cadrul ventilatoarelor vibrau uşor; compresoarele funcţionau aşadar, menţinînd circulaţia normală a aerului. Am mutat cărţile, aparatura şi uneltele pe două scaune, am suflat cum am putut praful de pe perne şi, astfel, în jurul patului, între dulap şi rafturi, a apărut un spaţiu relativ gol. Am tras mai aproape cuierul ca să-mi pun pe el scafandrul. Am prins cu degetele urechile fermoarelor, dar le-am dat imediat drumul. Ezitam să-mi scot scafandrul, de parcă fără el eram lipsit de apărare. Am mai privit o dată întreaga încăpere, am verificat dacă uşa este bine închisă; nu era însă prevăzută cu nici un zăvor. După o clipă de gîndire am împins spre ea două dintre lăzile cele mai mari. M-am baricadat astfel provizoriu şi din trei mişcări m-am eliberat din învelişul apăsător. Oglinda îngustă aşezată pe una dintre uşile dulapului reflecta o mare parte din cameră. Cu coada ochiului am surprins acolo o mişcare. Am sărit ca ars, dar era doar propria mea imagine. Tricoul de sub scafandru era leoarcă de sudoare. L-am scos şi am închis dulapul. Îndărătul uşii pe care o închisesem se afla în perete o altă. Am deschis-o şi am pătruns într-o minusculă sală de baie. Pe duşumea, sub pîlnia duşului, se găsea o casetă mare, plată. Am ridicat-o cu uşurinţă şi am dus-o în cameră. Tocmai o aşezam pe duşumea, cînd capacul a sărit brusc. În compartimentele acelei cutii am văzut atunci cele mai curioase obiecte: o mulţime de unelte caricaturale, conturate într-un metal de culoare închisă; unele păreau asemănătoare celor aflate în sertarele dulapurilor. Toate erau inutilizabile, diforme, rotunjite, topite, ca şi cum ar fi fost găsite în cenuşă după un mare incendiu. În mod ciudat aceleaşi semne ale distrugerii se distingeau chiar şi pe obiectele metaloceramice practic nefuzibile. În cuptorul nici unui laborator nu era posibil să se atingă temperaturile lor de topire, poate numai în interiorul reactorului atomic. Din buzunarul scafandrului meu am scos un mic dispozitiv de detectare a radiaţiilor, dar minusculul difuzor tăcea ori de cîte ori apropiam de ele contorul.

Purtam pe mine doar un slip și un maieu de filet. Le-am scos, le-am aruncat pe dușumea ca pe niște lucruri inutile și am sărit sub duș. Izbitura apei m-a înviorat imediat. Mă zvîrcoleam sub jetul puternic și fierbinte. Îmi masam trupul, fornăiam, dar într-un mod atît de exagerat de parcă aș fi vrut să-mi dovedesc că nu sînt stăpînit de acel sentiment de nesiguranță prezent în întreaga stație.

Am găsit în dulap un trening subțire care putea fi purtat sub scafandru. Am trecut în buzunarele lui tot avutul meu sărăcăcios; printre foile notesului am simțit ceva tare. Știam că era cheia rătăcită a locuinței mele pămîntești. Am săltat-o cîteva clipe în podul palmei, neștiind unde s-o pun. În sfîrșit, am lăsat-o pe un colț de masă. Mi-a trecut prin minte că, eventual, aș avea nevoie de o armă, dar nu-mi stătea altceva la-ndemînă decît briceagul universal, și n-aveam cîtuși de puțin dispoziția să pornesc în căutarea unui emițător de raze sau a ceva asemănător. M-am așezat pe un taburet de metal în mijlocul spațiului gol, departe de orice obiecte. Voiam să mă concentrez în mine. Am constatat cu satisfacție că pînă la reintîlnirea cu Snaut mai aveam mai bine de o jumătate de oră; ce să-i faci! îndeplinirea conștiincioasă a îndatoririlor, importante sau nu, mi-a devenit o a doua natură. Acele ceasornicului cu cadran de 24 de ore se aflau în dreptul lui șapte. Soarele apunea. Ora șapte locală corespundea orei 20 de pe bordul lui „Prometeu". Solaris trebuia să se fi micșorat pe ecranele lui Moddard la dimensiunile unei scîntei și să nu mai poată fi deosebit cu nimic de stele. Dar ce mă mai interesa „Prometeu"! Am închis ochii. Domnea o liniște deplină. Din cînd în cînd, la intervale regulate, se auzea trepidația țevilor de metal. Apa picura liniștit în baie, stropindu-i mozaicul.

Gibarian nu mai era în viață. Dacă înțelesesem bine ce spunea Snaut, de la moartea lui Gibarian trecuseră doar cîteva ore. Ce-au făcut cu trupul său? L-au îngropat? Pe planetă nu puteau s-o facă. M-am gîndit o vreme la cele întîmplate, de parcă soarta decedatului ar fi fost pentru mine lucrul cel mai important. Mi-am dat seama însă de lipsa de sens a gîndurilor mele, m-am sculat și am început să mă plimb pe diagonala camerei, atingînd cîteodată cu cîlcîiul cărțile aruncate în dezordine. Un mic sac de voiaj mi-a atras deodată atenția; m-am aplect și l-am ridicat. Nu era gol. Conținea un flacon din sticlă de culoare închisă, dar ușor, ca și cînd ar fi fost de hîrtie. Am privit prin el spre fereastra ce lumina roșietic și în adîncul căreia se ridica o ceață fumurie. Erau ultimele raze ale asfințitului. Ce se întîmpla cu mine? De ce mă preocupa un fleac ce-mi căzuse în mînă cu totul întîmplător?

Am tresărit: se aprinsese lumina. Evident, celula fotoelectrică era sensibilă la amurgul ce se lăsa. Eram plin de așteptare, nervozitatea îmi crescuse în așa măsură încît, pînă la sfîrșit, nu mai voiam să am la spate un spațiu liber. M-am hotărît să combat această tensiune. Am tras taburetul lîngă rafturile cu cărți.

Am scos al doilea volum al vechii monografii a lui Hughes și Fugel „Istoria lui Solaris", pe care o cunoșteam atît de bine, și am început s-o răsfoiesc, sprijinind de genunchi cotorul greu și gros al cărții.

Descoperirea lui Solaris a avut loc aproape cu o sută de ani înaintea naşterii mele. Planeta gravitează în jurul a doi sori : unul roşu, altul albastru. Timp de peste patru decenii, de ea nu s-a apropiat nici o navă. În acea epocă trecea drept sigură teoria lui Gamow-Shapley privind imposibilitatea apariţiei vieţii pe planetele stelelor duble. Orbitele acestor planete se modifică într-una datorită jocului gravitaţional ce intervine în timpul mişcării de revoluţie a perechii de sori. Din pricina perturbaţiilor produse prin necontenita distorsiune a orbitei planetare, germenii de viaţă, chiar dacă apar, sînt distruşi de alternanţa arşiţei şi a îngheţului. Aceste modificări survin o dată la cîteva milioane de ani, aşadar la intervale extrem de scurte pentru fenomene de natură astronomică sau biologică (evoluţia necesitînd milioane, dacă nu chiar un miliard de ani).

Conform primelor calcule, Solaris urma, în decursul a cinci sute de milenii, să se apropie de soarele ei roşu la o distanţă de o jumătate de unitate astronomică, iar după un milion de ani trebuia să se prăbuşească în neantul său incandescent.

În numai cîţiva ani însă, cercetătorii s-au convins că orbita planetei suferă modificări cu totul neaşteptate, de parcă ar fi fost stabilă, la fel de stabilă ca şi orbitele planetelor sistemului nostru solar.

Observaţiile au fost repetate, de data aceasta cu cea mai mare precizie ; au fost reluate şi calculele care au confirmat numai ceea ce era cunoscut : din punct de vedere mecanic, Solaris avea o orbită instabilă.

Dintr-o planetă ca sute de alte planete descoperite an de an şi trecute în marile statistici doar în cîteva rînduri care indică elementele mişcării lor, Solaris a avansat la rangul unui corp ceresc ce merită o atenţie specială.

La vreo patru ani după această descoperire, expediţia lui Ottenskjold a dat ocol planetei, cercetînd-o de pe astronava „Laokoon". Această expediţie a avut un caracter provizoriu, de recunoaştere numai, cu atît mai mult cu cît nu era prevăzută pentru descindere. Ea a fixat pe orbitele ecuatoriale şi polare un mare număr de sateliţi automaţi de observaţie, a căror sarcină principală era să măsoare potenţialele gravifice. În plus a fost studiată suprafaţa planetei : oceanul care o acoperea aproape în întregime şi puţinele platouri ce se ridicau deasupra lui. Aria lor totală n-o atingea pe aceea a Europei, deşi Solaris avea un diametru cu douăzeci la sută mai mare decît Pămîntul. Aceste urme de sol stîncos şi pustiu, împrăştiate neregulat, se grupează în principal pe emisfera sudică. A fost analizată componenţa atmosferei, care s-a dovedit a fi lipsită de oxigen ; au fost efectuate măsurători deosebit de precise privind densitatea planetei, albedoul şi alte elemente astronomice. După cum era de aşteptat nicăieri n-au fost găsite urme de viaţă — nici pe uscat, nici în ocean.

În următorii zece ani Solaris, urmărit cu atenţie de toate observatoarele respectivei regiuni, a manifestat o uimitoare tendinţă de conservare a orbitei sale neîndoielnic instabilă din punct de vedere gravitaţional. Cîtva timp chestiunea a părut scandaloasă, de bizarul rezultat al observaţiilor fiind acuzaţi (din grijă pentru

bineie științei) cînd anumiți oameni, cînd mașinile de calcul de care se serveau aceștia.

Lipsa de fonduri a întîrziat cu trei ani trimiterea unei expediții adevărate în Solaris, adică pînă în clipa cînd Shannahan, completîndu-și echipajul, a obținut din partea institutului trei unități de tonaj C, clasa cosmodromică. Un an și jumătate înainte de sosirea expediției, care și-a luat startul din zona lui *alfa* din Vărsător, o altă flotă de explorare a fixat pe o orbită în jurul lui Solaris o stație automată : sateloidul Luna 247. Acest sateloid, după ce a suferit trei reconstrucții, efectuate la intervale de zeci de ani, funcționează și acum. Datele pe care le-a culese au confirmat finalmente observațiile expediției lui Ottenskjold privind caracterul activ al mișcărilor oceanului.

O navă a lui Shannahan a rămas pe o orbită înaltă, celelalte două, după pregătiri preliminare, au coborît pe o mică platformă stîncoasă, care ocupă circa șase sute de mile patrate în regiunea polului sud solarisean. Lucrările expediției s-au încheiat după 18 luni, desfășurîndu-se cu succes, exceptînd un nefericit accident provocat de funcționarea greșită a aparatelor. Totuși, în sînul echipei științifice s-a ajuns la o evidentă împărțire în două tabere antagonice. Obiectul conflictului era oceanul. Pe baza analizelor efectuate, acesta a fost recunoscut drept un produs organic (nimeni nu îndrăznea pe atunci să-l considere ca fiind viu).

Dacă însă biologii vedeau în acea sferă lichidă o formă primitivă de viață — ceva în genul unei colonii uriașe sau ceva asemănător cu o gigantică și unică celulă degenerată în creșterea ei (denumită „formație prebiologică") și a cărei manta gelatinoasă, pe alocuri adîncă de cîteva mile, ar fi cuprins întregul glob, astronomii și fizicienii afirmau că ea trebuie să fie o structură aflată într-un stadiu de organizare atît de înalt încît nu era exclus să întreacă în complexitate organismele pămîntene, de vreme ce putea influența în mod activ forma orbitei planetare. O altă cauză, care să explice comportarea lui Solaris, n-a fost găsită și, în plus, planeto-fizicienii au descoperit o relație între anumite procese ale oceanului plasmatic și potențialul gravific măsurat local, care se modifica în funcție de „metabolismul" oceanic.

Așadar, fizicienii, și nu biologii, au emis paradoxala expresie de „mașină plasmatică", înțelegînd prin aceasta un obiect care, deși, conform concepției noastre, poate fi considerat neînsuflețit, este totuși capabil să acționeze într-un scop vădit și la o scară — e bine s-o subliniem — astronomică.

În această dispută, care a atras în vîltoarea ei în numai cîteva săptămîni cele mai mari autorități, doctrina lui Gamow-Shapley a început să se clatine pentru prima oară în decurs de opt decenii.

Cîtăva vreme partizanii acestei teorii au mai încercat să afirme că oceanul n-are nimic comun cu viața, că nu este nici măcar un produs „para" sau „prebiologic", ci o formațiune geologică, desigur neobișnuită, dar în stare numai să stabilizeze orbita lui Solaris prin modificări ale intensității cîmpului gravitațional ; se făceau referiri în acest sens la regula lui Le Chatelier.

În ciuda acestui conservatorism apăreau ipoteze ca aceea a lui Civita-Vitta, cea mai bine elaborată dintre ele, potrivit căreia oceanul era rezultatul unei dezvoltări dialectice : din forma lui

primară, de preocean, soluţie de substanţe chimice ce reacţionau lent, a reuşit, sub presiunea condiţiilor (adică a orbitei ce-i ameninţa existenţa), fără mijlocirea nici uneia dintre treptele dezvoltării terestre — aşadar evitînd apariţia organismelor mono- şi pluricelulare, evoluţia vegetală şi animală, naşterea sistemului nervos, a creierului —, să ajungă direct la stadiul de „ocean homeostatic". Cu alte cuvinte, el nu s-a adaptat mediului vreme de sute de milioane de ani, aşa cum au făcut organismele pămîntene, pentru ca după un uriaş interval de timp să dea naştere speciei raţionale, ci, aproape în mod spontan, a devenit stăpînul ambianţei lui. Concepţia era cît se poate de originală, numai că şi acum rămînea o enigmă modul în care acest sirop gelatinos reuşea să stabilizeze orbita unui corp ceresc. Trecuse aproape un secol de cînd erau cunoscute aparatele care creau cîmpuri artificiale de forţă şi gravifice — gravitoarele; totuşi nimeni nu-şi putea nici măcar imagina cum obţinea această masă vîscoasă şi amorfă reacţiile nucleare şi uriaşele temperaturi, caracteristice activităţii gravitoarelor. În presa de atunci, care excita curiozitatea cititorilor cu diverse ipoteze privind „taina lui Solaris", provocînd, prin evidenta lor absurditate, indignarea savanţilor, n-au lipsit nici afirmaţii de felul aceleia că Oceanul planetar este... o îndepărtată rudă a ţiparilor electrici tereştri.

Cînd problema a reuşit să fie cel puţin într-o anumită măsură rezolvată, s-a dovedit că explicaţia ei ridică o alta, poate şi mai dificilă; cu enigmele lui Solaris aşa se întîmplă adesea.

Cercetările au arătat că oceanul nu acţionează de loc pe principiul gravitoarelor noastre (lucru de altfel imposibil), dar că el poate modela direct metrica spaţiu-timp, ceea ce duce, între altele, la abateri în măsurarea timpului pe unul şi acelaşi meridian al lui Solaris. Prin urmare, oceanul nu numai că într-un anumit sens cunoştea, ci putea chiar (fapt nevalabil pentru noi) să aplice consecinţele teoriei lui Einstein-Boevi.

Odată lansate, aceste afirmaţii au provocat în lumea ştiinţifică o furtună dintre cele mai violente ale secolului nostru. Teoriile cele mai sacrosancte, unanim recunoscute ca adevărate, se prăbuşeau în ruină; în literatura ştiinţifică apăreau cele mai critice articole; alternativa „Ocean genial" sau „Gelatină gravitaţională" aprindea toate minţile.

Evenimentele relatate s-au petrecut cu mulţi ani înaintea naşterii mele. Pe cînd mergeam la şcoală, Solaris, datorită unor fapte cunoscute mai tîrziu, era considerat ca fiind o planetă dotată cu viaţă, doar că avînd un singur locuitor...

Al doilea volum al lui Hughes şi Eugel, ale cărui file le răsfoiam distrat, începea cu o sistematică, pe cît de original pe atît de distractiv concepută. Tabelul de clasificare prezenta pe rînd: tipul Polytheria, ordinul Sincytialia, clasa Metamorpha.

Ca şi cum am fi cunoscut nu ştiu cîte exemplare ale genului, pe cînd în realitate mereu era numai unul, ce-i drept în greutate de 17 miliarde de tone.

Pe sub degete îmi zburau diagrame colorate, grafice, analize şi spectre, care demonstrau tipul şi ritmul metabolismului bazal şi reacţiile chimice specifice oceanului. Cu cît mă adînceam mai mult în voluminosul tom, cu atît întîlneam tot mai multă mate-

matică; se putea crede că nu mai existau lacune în cunoștințele noastre despre acest reprezentant al clasei Metamorpha, care se întindea învăluit în beznă la cîteva sute de metri sub chiurasa de oțel a stației.

În realitate însă, nu toți erau de acord nici măcar în ce privește faptul dacă ne aflam în prezența unei „ființe", necum dacă o puteam denumi ocean inteligent.

Am pus zgomotos la loc mașinal volumul și l-am scos pe următorul. Avea două părți. Prima cuprindea rezumatele proceselor-verbale ale experiențelor privind nenumăratele acțiuni ce aveau drept scop principal stabilirea contactului cu oceanul. Această luare de contact constituise, țineam prea bine minte, sursa unui nesfîrșit număr de anecdote, ironii și glume auzite în timpul studiilor; scolastica medievală părea o expunere clară, luminată de o totală evidență în comparație cu jungla pe care o născuse această problemă. A doua parte a volumului, care avea aproape 1 300 de pagini, reprezenta doar bibliografia obiectului. Desigur că literatura originală pe care o cuprindea n-ar fi încăput în camera în care stăteam.

Primele încercări de contact s-au desfășurat cu ajutorul unor aparate speciale, care transformau excitanți trimiși de noi și captau răspunsurile posibile ale oceanului. Acesta a participat deci în mod activ la proiectarea ulterioară a sistemului de aparate. Dar toate se desfășurau într-un întuneric deplin. Ce sens avea termenul de „participa" ? Faptul că modifica anumite elemente ale aparaturii cufundate în el și astfel ritmurile descărcărilor înregistrate erau perturbate, iar aparatura de înregistrare fixa un furnicar de semnale asemănător frînturilor unor uriașe operații de analiză matematică... Dar ce însemnau toate acestea ? Date privind starea momentană de excitare a oceanului ? Impulsuri care determinau apariția imenselor lui structuri undeva, la mii de mile de locul cercetării ? Sau imagini ale unor adevăruri străvechi pe care le rostea oceanul, dar pe care construcțiile noastre electronice erau incapabile să le traducă ? Să fi fost vorba de o operă de artă ? Nimeni n-avea habar de vreme ce excitanții nu produceau de două ori la rînd aceeași reacție. De vreme ce o dată se primea ca răspuns o explozie de impulsuri, care aproape că făcea să sară în aer aparatura, iar alte ori — o tăcere profundă. Ce puteai ști de vreme ce toate experiențele erau nerepetabile ? Mereu ni se părea că ne aflăm la un pas de descifrarea acestei mări de înregistrări ce sporea necontenit; tocmai în acest scop au fost construite creiere electronice speciale, cu o capacitate de prelucrare a informației mai mare decît cerințele oricărei probleme rezolvate pînă atunci. Într-adevăr, au fost obținute unele rezultate. Oceanul — sursa unor impulsuri electrice, magnetice și gravifice — părea să se exprime în limbajul matematicii. Unele secvențe ale descărcărilor lui electrice puteau fi clasificate, servindu-te de cele mai abstracte ramuri ale analizei, ale teoriei mulțimilor. Apăreau structuri omoloage, cunoscute din domeniul fizicii, care se ocupă de relațiile dintre masă și energie, dintre mărimi finite și infinite, dintre particule și cîmpuri. Toate acestea îi determinau pe oamenii de știință să creadă că în fața lor se află un monstru gînditor, un gen de ocean-creier, o sferă protoplasmatică ce împrejmuiește în-

treaga planetă și-și petrece timpul în uimitor de vaste considerații teoretice asupra esenței Universului ; iar tot ce reușesc să capteze aparatele noastre nu reprezintă decît fragmente întîmplător auzite ale unui gigantic monolog ce se desfășoară de milenii în adîncuri, depășind orice posibilitate a înțelegerii terestre.

Aceasta era concepția matematicienilor. Astfel de supoziții erau considerate de unii ca o expresie a subestimării forței umane, ca o reînviere a vechii doctrine „ignoramus et ignorabimus" ; alții, dimpotrivă, le socoteau ca fiind povești dăunătoare și sterpe și că în aceste ipoteze ale matematicienilor se manifestă mitologia timpurilor noastre, care vede într-un creier uriaș (electronic sau plasmatic, tot una e) scopul suprem — suma existenței.

Iar alții, la rîndul lor..., dar cercetători și concepții erau legiuni. Ce însemnătate mai avea întregul domeniu al „stabilirii contactului" în comparație cu alte ramuri ale solaristicii, în care specializarea a înaintat atît de mult, mai ales în ultimul pătrar de veac, încît solaristicianul-cibernetician aproape că nu se putea înțelege cu solaristicianul-simetriadolog ! „Cum v-ați putea înțelege cu oceanul dacă nu sînteți capabili s-o faceți nici între voi înșivă ?" — a întrebat cîndva în glumă Veubeke (în timpul studiilor mele acesta fusese directorul institutului) ; în gluma lui exista o mare doză de adevăr.

Nu întîmplător fusese clasificat oceanul în rîndul Metamorphelor. Suprafața lui tălăzuitoare putea da naștere unor forme cît se poate de diferite, cu nimic similare celor terestre. În același timp, rămînea o totală enigmă scopul — de adaptare, de cunoaștere sau oricare altul — al erupțiilor plasmatice uneori atît de violente.

Punînd în raft volumul pe care de greu ce era trebuia să-l țin cu ambele mîini, m-am gîndit că toate cunoștințele noastre despre Solaris ce umplu biblioteca reprezintă un balast de fapte inutile și că, de cînd survenise începutul acumulărilor, în urmă cu 78 de ani, batem pasul pe loc ; de fapt, situația era cu mult mai rea, întrucît întreaga trudă se dovedise a fi zadarnică.

Ceea ce cunoșteam cu precizie se referea numai la negații. Oceanul nu se folosea de mașini și nici nu le construia, deși în anumite împrejurări părea a fi capabil s-o facă, deoarece copia părțile unor aparate scufundate în el, dar o făcuse numai în primii doi ani ai lucrărilor de explorare ; apoi, cu o răbdare benedictină, a ignorat orice încercări repetate, ca și cum ar fi pierdut orice interes față de utilajele și produsele noastre (și s-ar putea deduce, și față de noi). N-avea — ca să continuăm enumerarea „cunoștințelor noastre negative" — nici un fel de sistem nervos, nici celule și nici o structură care să amintească pe cea proteică ; nu reacționa întotdeauna la stimuli, nici chiar la cei mai puternici ; „astfel" a ignorat total catastrofa astrocargoului celei de-a doua expediții a lui Giese, care de la înălțime de 300 km s-a prăbușit pe suprafața planetei, a cărei plasmă a distrus-o cu explozia nucleară a reactorului său pe o rază de o milă și jumătate.

Treptat, în cercurile științifice, „cauza Solaris" a început să capete numele unei „cauze pierdute", mai ales în sferele administrației științifice a institutului, unde, în ultimii ani, s-au ridicat voci care cereau reducerea fondurilor pentru noile cercetări. Pînă atunci nimeni nu îndrăznise să vorbească despre lichidarea com-

pletă a stației; aceasta ar fi constituit o recunoaștere mult prea fățișă a înfrîngerii. De altfel, în discuțiile particulare unii susțineau că lucrul de care aveam nevoie era în primul rînd o retragere strategică, pe cît posibil mai „onorabilă" din „afacerea Solaris".

Pentru mulți totuși, îndeosebi pentru noi, tinerii, „afacerea" devenea, treptat, treptat, ceva în genul pietrei de încercare a propriei noastre valori: „în fond, spuneam noi, e vorba de o miză mai mare decît aprofundarea cunoștințelor privind civilizația solariseană; problema se referă în primul rînd la noi, la limitele cunoașterii umane".

O vreme a fost populară concepția (răspîndită cu fervoare de presa cotidiană) că oceanul gînditor, întins peste aproape toată planeta Solaris, este un creier gigantic, ce depășește civilizația noastră cu milioane de ani de dezvoltare, că este un fel de „yoga cosmic", un înțelept, omniștiința întruchipată, care a înțeles de mult deșertăciunea oricărei acțiuni și de aceea păstrează față de noi o categorică tăcere. Aceasta constituia pur și simplu un neadevăr, deoarece oceanul viu acționa — și încă în ce fel! —, numai că după alte reprezentări decît cele omenești. Nu construia prin urmare nici orașe, nici poduri, nici mașini zburătoare, de asemenea nu încerca să-și lărgească spațiul și nici să și-l supună (activitate pe care unii apărători ai superiorității omului o considerau un argument extrem de însemnat); în schimb, se îndeletnicea cu efectuarea a mii de transformări — „autometamorfoza ontologică" (vedem că paginile operelor solaristice nu duc lipsă de termeni savanți). Pe de altă parte, cel ce citește în mod sistematic publicațiile consacrate lui Solaris se află necontenit sub impresia că are de-a face cu frînturi de construcții intelectuale, poate de geniu, dar amestecate fără sens cu produsele unei inepții absolute, vecină cu nebunia; astfel au putut să apară concepții antagonice, de felul „oceanului-yoga" sau al „oceanului-arierat".

Aceste ipoteze au exhumat, reînviind-o, una dintre cele mai vechi probleme filozofice — raportul între materie și spirit. Era necesară o mare îndrăzneală, pentru ca — după cum făcuse Haar — să i se atribuie oceanului o conștiință. Această problemă, considerată de metodologi ca fiind metafizică, se ascundea în miezul tuturor discuțiilor și disputelor. Este oare posibilă o gîndire fără conștiință? Dar puteau fi denumite „gîndire" procesele desfășurate în ocean? Muntele este el o piatră imensă? Este planeta un munte uriaș? Acești termeni pot fi folosiți, dar o nouă scară de mărimi aduce pe scenă noi legități și noi fenomene.

Problema amintită a devenit o adevărată cvadratură a cercului din epoca noastră. Fiecare gînditor mai notoriu încerca să-și dea contribuția la patrimoniul solaristicii; se înmulțeau teoriile care afirmau că în fața noastră se află un produs al degenerării, un regres survenit după o trecută fază de măreție intelectuală a oceanului sau că oceanul este în fond o colonie-neoplasm, care, născîndu-se din trupurile vechilor locuitori ai planetei, i-a devorat pe toți și, încorporîndu-i, le-a contopit rămășițele sub chipul unei stihii veșnice, supracelulare și autoregeneratoare.

În lumina albă, asemănătoare celei pămîntene, a lămpilor fluorescente, am dat jos de pe masă aparatele și cărțile și, întin-

zînd pe tăblia de plastic harta lui Solaris, am cercetat-o, sprijinindu-mi mîinile de muchiile metalice. Oceanul viu își avea și regiunile abisale, și cele mai puțin adînci, iar insulele acoperite de un strat subțire de rocă erodată stăteau mărturie faptului că în trecut formaseră fundul oceanic. Oare Solaris își dirija și ridicarea sau prăbușirea formațiilor geologice aflate în adîncul său? Era o problemă nebuloasă. Priveam la marile emisfere de pe hartă, colorate cu diferite nuanțe de violet și albastru, resimțind, nu știu pentru a cîta oară în viață, o uimire nu mai puțin zguduitoare decît aceea încercată în copilărie, cînd am aflat la școală de existența lui Solaris.

Nu știu prea bine de ce, dar și atmosfera în care plutea secretul morții lui Gibarian, și însuși viitorul meu neguros mi s-au părut brusc derizorii: cufundat în contemplarea uluitoarei, teribilei hărți, nu-mi mai păsa de nimic.

Diferitele zone ale acestei formații vii purtau numele cercetătorilor care s-au sacrificat încercînd să le cunoască. Priveam adîncit la masivul lui Thexall, ce împrejmuiește arhipelagurile ecuatoriale, cînd, deodată, am simțit asupră-mi privirea cuiva.

Continuam să stau înaintea hărții, dar n-o mai vedeam; eram ca paralizat. Drept în fața mea, ușa baricadată cu lăzi pe care le susținea dulapul. E vreun automat, am gîndit, deși în cameră nu existase pînă atunci nici unul. Dar n-ar fi putut intra fără să-l fi observat! Pielea de pe ceafă și de pe spate începuse să mă ardă, senzația unei priviri grele și nemișcate devenea insuportabilă. Nu-mi dădeam seama de faptul că, ascunzîndu-mi capul între umeri, mă sprijineam tot mai puternic de masă, făcînd-o să alunece pe dușumea; această mișcare mi-a dat simțămîntul unei eliberări.

M-am întors brusc.

Încăperea era goală. În fața mea, hăul negru umplea marea fereastră semisferică. Impresia că sînt pîndit nu înceta să mă stăpînească. Întunericul mă urmărea amorf, uriaș, orb și nemărginit. Bezna de după geamuri nu era luminată de nici o stea. Am tras jaluzelele. Nu trecuse o oră de cînd ajunsesem pe stație, dar am și înțeles de ce sufereau oamenii aici de mania persecuției. În mod reflex am legat de toate aceste simptome moartea lui Gibarian. Cunoscîndu-l, crezusem pînă acum că nimic n-ar fi putut să-i tulbure mintea. Încetasem să mai fiu sigur.

Stăteam în mijlocul camerei, alături de masă. Respirația mi se liniștise; am simțit cum sudoarea ce-mi apăruse pe frunte se răcește. La ce mă gîndisem cu o clipă în urmă? Aha, la automate! Faptul că nu întîlnisem nici unul pe coridoare și nici în cabine părea foarte curios. Unde s-au ascuns toate? Singurul pe care-l întîlnisem — la distanță — făcea parte din deservirea mecanică a aeroportului. Dar celelalte?

Am privit la ceas. De altminteri ar fi trebuit să mă duc la Snaut.

Am ieșit. Coridorul era destul de slab luminat de mici tuburi așezate sub tavan. Am lăsat în urmă două uși pînă să ajung la aceea pe care se putea citi numele lui Gibarian. M-am oprit îndelung în fața ei. Stația era cufundată în liniște. Am apucat clanța. De fapt nu voisem să intru acolo. Clanța a cedat, ușa s-a dat

deoparte de lățimea unui deget, formînd o deschizătură întunecată ; după o clipă, lumina s-a aprins. Acum m-ar fi putut observa oricine ar fi mers pe culoar. Am trecut repede pragul, închizînd după mine ușa ferm și fără zgomot.

Era o cabină mai mare decît a mea, tot cu o fereastră panoramică, acoperită pe trei sferturi de o perdea cu floricele albastre și roz, adusă, fără îndoială, de pe Pămînt, fiindcă nu figura în echipamentul stației. De-a lungul pereților se întindeau rafturile bibliotecii și dulapuri — și unele, și altele emailate într-un verde foarte deschis, cu luciri argintii. Conținutul rafturilor, aruncat vraiște pe jos, ocupa tot spațiul dintre scaune și fotoliu. Chiar lîngă mine, trecerea era baricadată de două măsuțe pășitoare, răsturnate și parcă zidite în grămezile de reviste care, izbite de dușumea, ieșiseră din mapele lor frumoase. Cărțile deschise, cu filele răsfirate erau mînjite de lichidele ce s-au vărsat din baloanele și eprubetele sparte, cele mai multe cu pereții atît de groși încît simpla cădere pe dușumea, chiar de la înălțime, n-ar fi reușit să le crape. Sub fereastră se afla un birou răsturnat, iar alături o lampă de lucru, al cărei braț extensibil era frînt ; în fața biroului se vedea un taburet, două dintre picioarele lui pătrunseseră în sertarele pe jumătate deschise. Un torent de coli scrise de mînă zăceau risipite pe dușumea ; m-am aplecat peste ele, recunoscînd scrisul lui Gibarian. Ridicînd foile împrăștiate, am observat că mîna îmi aruncă nu o umbră simplă, ca pînă acum, ci una dublă.

M-am întors. O fîșie în partea de sus a perdelei trandafirii era ca aprinsă de un foc albastru și tăios, care se întindea clipă de clipă. Cu un gest brusc am dat perdeaua la o parte : o dogoare groaznică mi-a izbit ochii. Incendiul ocupa a treia parte din orizont. Prin văile valurilor, un desiș de umbre prelungi ca niște stafii alerga spre mine. Se iveau zorile. În zona în care se afla stația, pe cer răsărea, după o noapte de o oră, al doilea soare al planetei, cel albastru. Întrerupătorul automat a stins luminile din tavan tocmai cînd am revenit la hîrtiile împrăștiate pe jos. Am dat peste o expunere lapidară a experienței ce fusese proiectată cu trei săptămîni în urmă — Gibarian intenționa să acționeze asupra plasmei oceanice cu niște raze Roentgen foarte dure. Mi-am dat seama că textul fusese destinat lui Sartorius, care urma să organizeze experiența ; țineam în mînă copia. Albul foilor de hîrtie începea să-mi supere ochii. Ziua ce se ivea era cu totul altfel decît cea precedentă. Sub cerul portocaliu al soarelui ce se stingea în oceanul ultramarin cu reflexe sîngerii plutea aproape neîncetat o ceață de un roz murdar, ce contopea cerul, norii și valurile. Acum toate acestea dispăruseră. Chiar filtrată de vălul trandafiriu, lumina ardea ca becul unei uriașe lămpi de cuarț. În razele acesteia, bronzul mîinilor mele devenea aproape cenușiu. Întreaga încăpere s-a preschimbat. Tot ce avusese o nuanță roșie se făcuse de un brun bătînd în culoarea ficatului, în schimb obiectele albe, verzi și galbene luaseră culori intense, părînd că iradiază prin propria lor incandescență. Mijind ochii, am privit prin țesătura perdelei : cerul era o mare albă de foc sub care tremura și se zbătea un metal lichid. Mi-am strîns tare pleoapele, sub care prinseseră a-mi juca inele roșii, ce se lărgeau continuu

în cîmpul vizual. Pe consola lavoarului (marginea ei era spartă) am descoperit nişte ochelari negri mari cît aproape o jumătate de faţă. I-am pus la ochi. Perdeaua ardea acum cu flacăra sodiului. Citeam mereu, ridicînd foile de pe jos şi aşezîndu-le apoi pe singura măsuţă nerăsturnată. O parte din text lipsea.

Parcurgeam procesele-verbale ale experienţelor efectuate. Astfel am aflat că, timp de patru zile, oceanul fusese supus acţiunii iradierii într-un punct situat la 1 400 de mile nord-est de poziţia actuală. Toate acestea m-au umplut de uimire, deoarece utilizarea razelor Roentgen era interzisă prin convenţia O.N.U. pe considerentul acţiunii lor ucigaşe şi eram pe deplin sigur că nimeni nu se adresase Pămîntului pentru a obţine aprobarea acestor experienţe. La un moment dat, ridicîndu-mi capul, am observat în oglinda uşii întredeschise a dulapului propriul meu chip: o faţă cadaveric de palidă cu ochelari negri. Încăperea luase o înfăţişare feerică, arzînd în nuanţe albe şi albăstrii, dar după cîteva minute a răsunat un scrîşnet prelung, şi în exteriorul ferestrelor s-au lăsat jaluzelele ermetice; în cameră se făcuse întuneric, dar imediat lumina artificială s-a aprins, de data aceasta părînd extrem de slabă. Se făcea din ce în ce mai cald pînă cînd zumzetul egal, ce putea fi auzit dinspre gurile de aer condiţionat, s-a prefăcut într-un şuierat plîngăreţ. Instalaţiile de răcire ale staţiei lucrau cu toată puterea. Zăpuşeala stătută continua totuşi să crească.

Un zgomot de paşi mi-a ajuns la urechi. Cineva trecea pe coridor. Din două sărituri m-am găsit la uşă. Paşii şi-au slăbit zvonul, apoi au contenit. Cel care umblase era în spatele uşii. Clanţa s-a răsucit încet; fără a mai gîndi, am prins-o cu un gest reflex şi am ţinut-o strîns. Apăsarea nu se întărea, dar nici nu slăbea. Cel de dincolo de uşă se comporta ca şi cum ar fi fost luat prin surprindere. Un timp, nici unul dintre noi n-a lăsat clanţa din mînă; deodată am simţit că strînsoarea a cedat; doar un foşnet slab îmi dădea de veste că necunoscutul se îndepărtează. Am mai rămas o vreme ciulind urechile, dar tăcerea domnea din nou.

OASPEŢII

Am împăturit în grabă şi am ascuns în buzunar însemnările lui Gibarian. M-am apropiat încet de dulap şi am privit înăuntru — scafandrele şi îmbrăcămintea zăceau îngrămădite într-un colţ, dînd impresia trupului unui om. De sub un morman de hîrtii împrăştiate pe duşumea se zărea marginea unui plic. L-am ridicat. Îmi era adresat. Pe cînd rupeam plicul, am simţit că mi se pune un nod în gît, şi mi-a trebuit un efort de voinţă ca să mă hotărăsc să despăturesc foaia. Cu scrisul său regulat, extrem de mărunt, dar citeţ, Gibarian notase:

Ann. Solar. Vol. I. Vezi şi Anexa: Vot. Separat. al lui Messenger în probl. F.; „Micul Apocrif“ al lui Ravintzer.

Asta era totul, nici un cuvînt în plus. Scrisul părea să fi fost aşternut în grabă. Să însemne aceste cuvinte vreo comunicare

importantă ? Cînd au fost scrise ? M-am gîndit că trebuie să mă duc cît mai repede la bibliotecă. Cunoșteam acea anexă la primul anuar solaristic, adică știam de existența ei, dar n-o răsfoisem niciodată, pentru că nu prezenta decît o valoare istorică. În schimb, despre numitul Ravintzer sau despre Micul său Apocrif n-auzisem nicicînd.

Ce era de făcut ?

Întîrziasem mai bine de un sfert de oră. De la ușă am mai aruncat o privire asupra întregii încăperi. Abia acum am observat patul fixat vertical de-a lungul peretelui, deoarece îl acoperea o mare hartă desfășurată a lui Solaris. Îndărătul hărții atîrna ceva. Era un magnetofon portativ. Am scos aparatul din tocul său pe care l-am agățat în cuiul pe care stătuse, iar magnetofonul l-am vîrît în buzunar. Am aruncat o privire pe contor : banda era înregistrată aproape în întregime.

Din nou m-am oprit o clipă în dreptul ușii, avînd ochii închiși și ascultînd cu mare încordare liniștea ce domnea în afara încăperii. Nimic. Am deschis ușa. Coridorul îmi părea un tunel sumbru. Abia acum mi-am lepădat ochelarii negri și am văzut luminile slabe de pe tavan. Am închis ușa și m-am îndreptat spre stînga, către postul de radio.

M-am apropiat de rotonda de la care porneau coridoare ca spițele unei roți ; trecînd de un gang lateral și îngust, ce ducea probabil la sălile de baie, am întrezărit un trup corpolent care se confunda cu semiîntunericul.

M-am oprit înmărmurit. Din adîncul acelui culoar lateral pășea cu un mers încet și legănat o uriașă negresă. Am remarcat strălucirea ochilor ei și aproape imediat i-am auzit călcătura moale a tălpilor desculțe. Nu purta decît un fel de fustă gălbuie, parcă împletită din paie ; sînii uriași ai acelei femei atîrnau, iar umerii ei negri aveau mărimea șoldurilor unui om normal ; a trecut pe lîngă mine la o distanță de un metru fără să-mi fi aruncat nici o privire și a dispărut, legănîndu-și șoldurile, asemănătoare sculpturilor steatopigice din epoca neolitică, pe care le poți vedea în muzeele de antropologie. Acolo unde coridorul cotea, negresa s-a întors spre ușa cabinei lui Gibarian și a dispărut înăuntru. În timp ce deschisese ușa, femeia s-a conturat o clipă pe fondul puternicei lumini ce ardea în cameră. Ușa s-a închis încet și am rămas singur. Am apucat cu mîna dreaptă pumnul mîinii stîngi și l-am strîns de mi-au pîrîit oasele. Priveam buimac în preajmă. Ce s-a întîmplat ? Ce erau toate astea ? Brusc, de parcă cineva m-ar fi izbit, mi-am adus aminte de faptul că Snaut mă prevenise. Dar ce însemnau toate astea ? Cine era acea afrodită grotescă ? De unde apăruse ? Am făcut un pas, doar un singur pas în direcția cabinei lui Gibarian, dar am înțepenit locului. Știam prea bine că n-am să intru acolo. Cu nările dilatate, respiram din greu. Ceva nu era în ordine, ceva nu se potrivea... Ah, da. Așteptasem în mod reflex mirosul izbitor al transpirației ei, dar în momentul în care negresa trecuse la un pas de mine n-am simțit nimic.

Nu știu cîtă vreme am stat așa, sprijinit de metalul rece al peretelui. Stația era stăpînită de liniște, și singurul zgomot perceptibil era vuietul îndepărtat și monoton al compresoarelor de aer condiționat.

Mi-am dat ușor cu palma peste obraz și m-am îndreptat lent spre postul de radio. Cînd am apăsat pe clanță, am auzit o voce ascuțită :

— Cine-i acolo ?

— Eu sînt, Kelvin.

Snaut ședea în fața mesei între o grămadă de cutii de aluminiu și pupitrul aparatului de emisie și mînca direct dintr-o cutie de conserve un concentrat de carne. Nu știu din ce motiv și-a ales drept locuință sala postului de radio. Stăteam împietrit în pragul ușii, privind la maxilarele lui, ce mestecau ritmic, și deodată mi-am dat seama cît sînt de flămînd. M-am apropiat de un raft, am ales dintr-o grămadă de farfurii pe cea mai puțin prăfuită și m-am așezat față-n față cu el. Am mîncat cîtăva vreme în tăcere, apoi Snaut s-a sculat, a scos din dulapul din perete un termos și a turnat cîte un pahar de bulion fierbinte. Așezînd termosul pe dușumea, fiindcă pe masă nu mai era loc, m-a întrebat :

— L-ai văzut pe Sartorius ?

— Nu. Unde e ?

— Sus.

Sus era laboratorul. Am mîncat tăcut mai departe, pînă cînd am golit cutia de conserve. În cabina postului de radio se instaurase noaptea. Fereastra era închisă ermetic din exterior, iar sub tavan ardeau patru tuburi luminescente. Reflexul lor juca pe plasticul ce învelea emițătorul radioului. Pielea întinsă de pe pomeții lui Snaut era înțesată de vinișoare roșii. Purta pe el un sveter negru, larg și ros pe alocuri.

— Ți-e rău ? a întrebat.

— Nu. De ce-ar trebui să-mi fie ?

— Ești leoarcă de sudoare.

Mi-am șters fruntea cu dosul palmei. Într-adevăr, transpirația șiroia pe mine ; era probabil o reacție după șocul prin care trecusem. Mă privea cercetător. Oare trebuia să-i spun ? Voiam ca el însuși să-mi acorde mai multă încredere. Cine cu cine se juca aici și care erau regulile jocului ?

— E cald, am rostit. Credeam că instalația voastră de aer condiționat funcționează mai bine.

— După vreo oră, temperatura se va echilibra. Ești însă sigur că este numai din cauza căldurii ? m-a iscodit, ațintindu-și asupră-mi privirile. Mestecam conștiincios, ca și cum nu l-aș fi remarcat.

— Ce intenționezi să faci ? m-a întrebat, în sfîrșit, cînd am terminat să mîncăm. A azvîrlit vesela și cutiile goale în chiuvetă de lîngă perete și s-a întors în fotoliul său.

— Mă voi adapta vouă, am răspuns flegmatic. Doar aveți un plan de cercetări. Vreun nou excitant, raze Roentgen, s-ar părea, sau ceva asemănător, nu-i așa ?

— Roentgen ? și-a ridicat el sprîncenele. Unde-ai mai auzit de toate astea ?

— Nu țin minte. Mi-a spus cineva. Poate că pe „Prometeu". Dar ce ? Ați și aplicat razele ?

— Nu cunosc amănunte. A fost ideea lui Gibarian. Acțiunea a inițiat-o împreună cu Sartorius. Dar cum de-ai putut afla ?

Am ridicat din umeri.

— Nu cunoști amănuntele? Doar trebuia să fii de față, fiind vorba de domeniul tău..., m-am oprit fără să-mi termin fraza. Tăcea. Zumzetul instalației de aer comprimat s-a liniștit; temperatura se menținea acum la un nivel suportabil. În aer se auzea numai un sunet înalt, nesfîrșit, ca bîzîitul unei muște în agonie. Snaut s-a sculat, s-a apropiat de pupitrul de comandă și a început să manevreze diferitele comutatoare fără nici o noimă, deoarece comutatorul principal se afla în poziție moartă. A moșmonit așa cîtăva vreme și, tot cu spatele la mine, a rostit:

— Va fi nevoie să completăm formalitățile în legătură cu cele întîmplate... Știi?

— Da?

S-a întors și m-a privit cu niște ochi ce exprimau o furie vecină cu turbarea. Nu pot spune că intenționat încercam să-l scot din sărite cu laconismul meu, dar, neînțelegînd nimic din jocul ce se desfășura aici, preferam să fiu rezervat. Mărul lui Adam, extrem de proeminent, îi juca în sus și-n jos peste gulerul sveterului.

— Ai fost la Gibarian, spuse deodată. Nu era o întrebare. Am ridicat sprîncenele și-l priveam liniștit în față. Ai fost în camera lui, a repetat.

Am schițat un gest vag cu capul, ca și cum aș fi spus: „Să zicem". Voiam ca el să vorbească mai departe.

— Cine era acolo? a întrebat.

Știa despre ea!!!

— Nimeni. Dar cine putea fi acolo? l-am întrebat.

— De aceea nu mi-ai dat drumul?

Am zîmbit:

— Mă speriasem. După avertismentul tău, cînd am văzut clanța mișcîndu-se, am reținut-o în mod reflex. De ce nu mi-ai spus că ești tu? Te-aș fi lăsat să intri.

— Credeam că e Sartorius, a spus nesigur.

— Și ce-are a face?

— Ce crezi despre... despre ce s-a-ntîmplat acolo? s-a eschivat el cu o întrebare.

Am șovăit:

— Trebuie să știi mai bine decît mine. Unde este el?

— În frigider, mi-a răspuns imediat. L-am transportat acolo numaidecît, de dimineață... din pricina căldurii.

— Unde l-ai găsit?

— În dulap.

— În dulap? Nu mai trăia?

— Inima îi mai bătea, dar nu mai respira. Era în agonie.

— Ai încercat să-l salvezi?

— Nu.

— De ce?

Nu știa ce să-mi răspundă.

— N-am mai reușit. A murit înainte de a-i putea da vreo asistență.

— Stătea în dulap? Între scafandre?

— Da.

S-a apropiat de un mic birou aflat în colțul camerei și a luat o coală de hîrtie. Mi-a întins-o în față.

— Am încheiat, după cum vezi, un proces-verbal provizoriu, a spus. E chiar bine că ai trecut prin cabina lui. Cauza decesului... o injecție cu o doză mortală de pernostal. Stă scris aici...

Am străbătut cu privirea scurtul text.

— Sinucidere..., am repetat cu voce stinsă. Dar cauza ?

— Neliniște... depresiune sau cum vrei s-o numim. Te pricepi la astea mai bine decît mine.

— Pricep doar ceea ce văd singur, i-am răspuns și l-am privit de jos în sus, fiindcă stătea aplecat deasupra mea.

— Ce vrei să spui ? a întrebat pe un ton liniștit.

— Și-a injectat pernostal și s-a ascuns în dulap ? Nu-i așa ? Dacă lucrurile au stat astfel, atunci nu-i vorba de nici o depresiune sau de vreo neliniște, ci de o acută psihoză. Paranoia... probabil... i se părea că vede ceva... Vorbeam tot mai încet, privindu-l drept în ochi.

S-a îndepărtat pînă la pupitrul emițătorului de radio și din nou a început jocul cu comutatoarele.

— Aici se află semnătura ta, am rostit după o clipă de tăcere. Dar Sartorius ?

— Este în laborator. Ți-am spus doar. Nu se arată : cred că...

— Ce anume ?

— Cred că s-a-ncuiat.

— S-a-ncuiat ? Aaa ! S-a-ncuiat... Poate s-a baricadat ?

— Poate.

— Snaut..., am spus, în stație se află *cineva.*

— Ai văzut ? !

Mă privea cu spatele încovoiat.

— Doar m-ai prevenit. Despre cine e vorba ?... O halucinație ?

— Ce ai văzut ! ?

— Un om. Ce spui ?

Tăcea. S-a întors cu fața spre perete, de parcă n-ar fi vrut să-l privesc. Bătea cu degetele pe rețeaua metalică. I-am privit mîinile : pe încheieturile degetelor nu mai erau urme de sînge. Am avut o revelație scurtă, fulgerătoare.

— Acea persoană este reală, am rostit încet, aproape în șoaptă, ca și cum i-aș fi transmis o taină ce putea fi auzită de altcineva. Ce zici ? Poți s-o... atingi. Poți s-o rănești... Cînd ai văzut-o ultima oară ?... Astăzi ?

— De unde știi ! ?

Nu s-a întors spre mine. A rămas mai departe în fața peretelui, de care se izbea mereu ca sub șocul cuvintelor mele.

— Imediat înainte de descinderea mea... Nu mult înainte... S-a chircit ca și cînd l-aș fi lovit. Am văzut ochii lui înnebuniți.

— Tu ! ! ! rosti el gîtuit. Cine ești tu ! ?

Făcea impresia că ar vrea să se arunce asupra mea. La aceasta nu mă așteptasem. Lucrurile luaseră o întorsătură periculoasă. Nu credea că sînt acela drept care mă dădeam ? Ce însemna asta ? Mă privea cu o spaimă nemărginită. Oare ajunsese la nebunie ? Intoxicație ? Toate păreau posibile. Dar o văzusem pe acea creatură... prin urmare chiar și eu...

— Cine era ? am întrebat. Aceste cuvinte l-au liniștit. M-a scrutat bănuitor cîtva timp ; nu mă credea încă. Știam acum că

pornisem pe un drum greșit și că Snaut nu-mi va spune nimic. S-a așezat încet în fotoliu și și-a cuprins capul în mîini.

— Ceea ce se-ntîmplă aici..., a murmurat. Maligna...

— Cine era ? am stăruit eu.

— Dacă nu știi..., a șoptit.

— Ce-i ?

— Nimic.

— Snaut, spusei, sîntem suficient de departe de casă. Să jucăm cu cărțile pe față. Și așa lucrurile sînt prea încîlcite.

— Dar ce vrei ?

— Vreau să-mi spui pe cine ai văzut.

— Dar tu... ? spuse bănuitor.

— Ne jucăm de-a baba oarbă. Îți voi spune și-mi vei spune și tu. Fii liniștit, nu te voi lua drept nebun, fiindcă știu...

— Drept nebun ! O Doamne ! încerca să rîdă. Omule, dar tu nu... chiar nimic nu... Dar asta ar fi însemnat o salvare. Dacă el ar fi crezut măcar o clipă că este vorba de nebunie, n-ar fi făcut-o, ar fi trăit...

— Prin urmare ceea ce ai scris în procesul-verbal despre dereglare este o minciună ?

— Evident !

— De ce nu scrii adevărul ?

— De ce... ? a repetat.

S-a făcut liniște. Din nou orbecăiam în întuneric, nu înțelegeam nimic, deși un moment mi se păruse că voi reuși să-l conving și că vom ataca împreună enigma. De ce, de ce nu voia să vorbească ? !

— Unde sînt automatele ? am întrebat.

— În magazie. Le-am închis pe toate cu excepția celor de deservire a aeroportului.

— De ce ? Din nou nu mi-a răspuns. Nu-mi spui ?

— Nu pot.

În toate astea exista ceva ce nu puteam sesiza. Să mă duc sus, la Sartorius ? Deodată mi-am adus aminte de foaia pe care o aveam asupra mea, și acest fapt mi s-a părut ca fiind cel mai important în acea clipă.

— Îți imaginezi oare posibilitatea continuării muncii în astfel de condiții ? am întrebat.

A dat din umeri ironic.

— Ce însemnătate are ?

— Așa deci ! Prin urmare ce intenționezi să faci ?

Tăcea. În liniștea ce ne împresura s-a putut desluși ecoul îndepărtat al unor pași desculți. Printre aparatele nichelate și acoperite cu plastic, printre dulapurile înalte cu aparatură electronică, utilaj chimic, aparate de precizie, acel mers lipăit suna fie ca sfidarea unui farsor, fie ca scornirea unui nebun. Pașii se apropiau. M-am sculat, observînd cu cea mai mare încordare mișcările lui Snaut. Acesta asculta cu ochii întredeschiși, dar nu părea de loc să fie speriat. Prin urmare nu *de ea* îi era frică ? ?

— De unde s-a ivit ? am întrebat. Și, văzînd că nu se grăbește să-mi răspundă, am continuat : Nu vrei să spui ?

— Nu știu.

— Bine.

Pașii s-au îndepărtat și din nou s-a așternut tăcerea.

— Nu mă crezi? a spus. Îți dau cuvîntul că nu știu.

Fără nici o vorbă am deschis dulapul cu scafandre și am început să dau la o parte învelișurile lor grele, goale. După cum mă așteptam, în fund, atîrnate de cîrlige, se aflau pistoalele cu gaze, servind la deplasarea în vidul lipsit de gravitație. Nu făceau multe parale, dar constituiau totuși un fel de armă pe care trebuia s-o prefer în locul nici uneia. Am verificat încărcătorul și mi-am trecut peste umăr cureaua de susținere. Snaut m-a urmărit cu atenție. Pe cînd reglam lungimea curelei, și-a dezvelit dinții galbeni într-un zîmbet batjocoritor.

— Succes la vînătoare! mi-a spus.

— Îți mulțumesc pentru toate, i-am replicat, îndreptîndu-mă spre ușă.

A sărit de pe fotoliu.

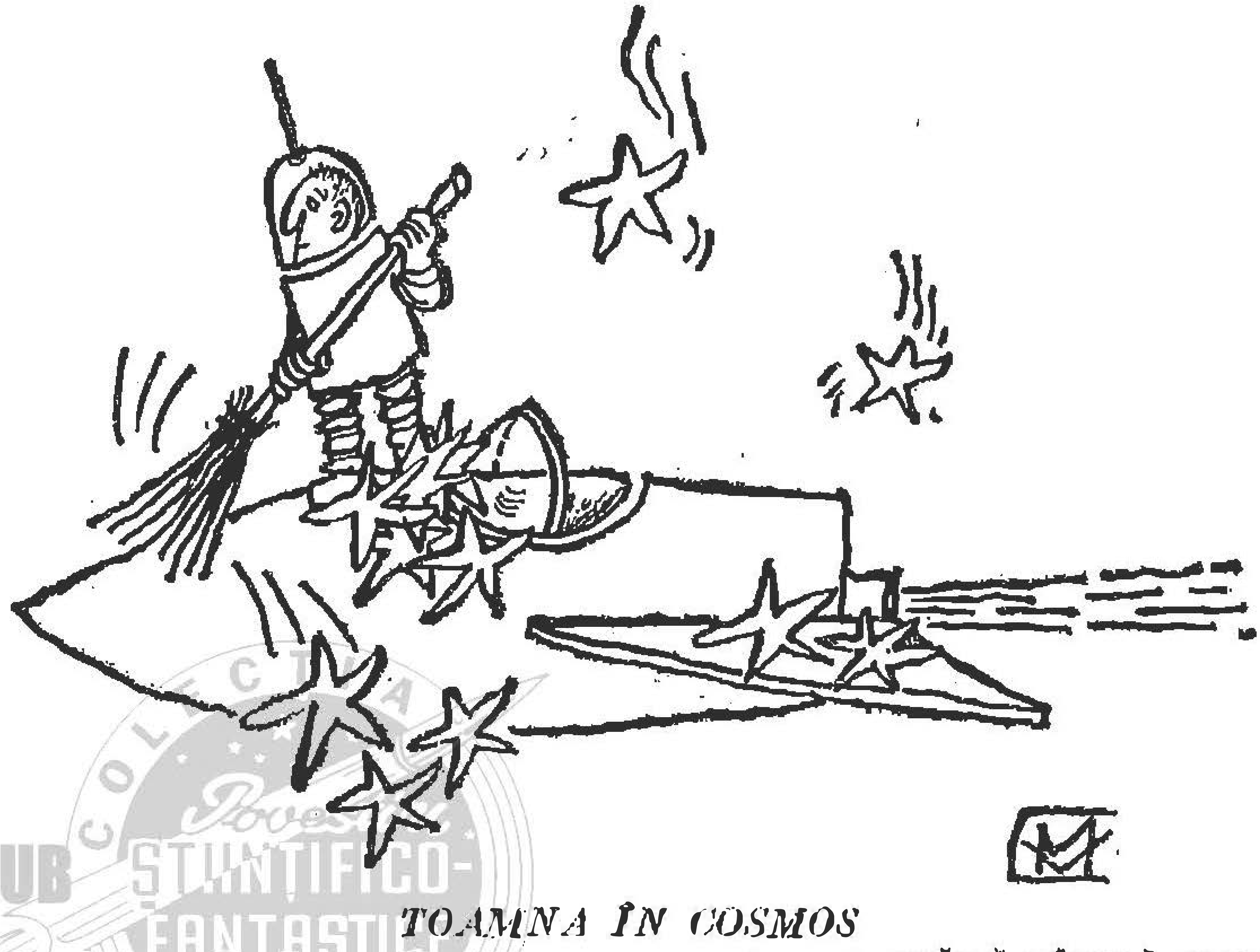
— Kelvin! L-am privit. Nu mai zîmbea. Nu știu dacă am văzut vreodată o față atît de chinuită. Kelvin, asta nu-i... eu... într-adevăr, nu pot, a bolborosit. Am mai așteptat; poate va mai vorbi, dar el își mișca doar buzele ca și cum ar fi încercat să arunce din gură ceva.

M-am întors și am ieșit fără să rostesc nici un cuvînt.

(CONTINUAREA ÎN NUMĂRUL VIITOR)

În românește de ADRAN ROGOZ și TEOFIL ROLL

UMOR

TOAMNA ÎN COSMOS

desen de CRĂIȚĂ-MÎNDRA VASILE

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii

2012

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodylu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

• NOIEMBRIE 1967

PREȚUL 1 LEU | 41007